

Beş Yaş Çocuklarının Çocuk Figürü Çizimlerine Yansıyan Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları*

Gender Stereotypes Reflected in Child Figure Drawings of Five-Year-Old Children*

Sıla Uzkul¹

Öz

Çocukların kendilerini özgürce ifade edebildikleri iki önemli alan vardır; oyun ve resim. Çocukların özgür kalabildikleri, kendilerini rahatça ifade edebildikleri bu alanlar kullanılarak çocukların bakış açıları ortaya konulabilir. Bu araştırmanın amacı okul öncesi eğitime devam eden beş yaş grubu çocuklarının, oyun oynayan çocuk figürü çizimlerindeki renk ve oyun temalarına yönelik toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını çizim yoluyla incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu, Ankara ilinde, bağımsız anaokuluna devam eden 41 (19 kız, 22 erkek) çocuk oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında tüm çocuklara birer hafta arayla iki resim çizdirilmiştir. İlk resimde oyun oynayan bir kız çocuğu, ikinci resimde ise oyun oynayan bir erkek çocuğunu çizmeleri istenmiştir. Çalışma bulgularına göre beş yaş grubundaki hem kız hem de erkek çocukların çizimlerinde cinsiyetçi kalıp yargıların izleri görülmüştür. Çocuk çizimlerinde kıyafet rengi olarak pembe/mor kıza atfedilmiştir. Kız ve erkek çocuklar kıyafet rengi konusunda önyargılar sergilerken kız çocuklar oyun/oyuncak ve oyun mekânı konusunda cinsiyetçi bir tutumdan uzak kalmıştır. Erkek çocuklar ise çizdikleri erkek çocuk çizimlerinde, kendi yaptıkları kız çocuk çizimlerine göre daha fazla maskülen oyuncaklara yer vermişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Renk Tercihi, Oyun/Oyuncak Seçimi, Okul Öncesi, Cinsiyet Kalıp Yargısı, Cinsiyet Algısı.

Abstract

There are two important areas where children can express themselves freely; playing and drawing. Children's perspectives can be revealed by using these areas where children can be free and express themselves freely. The research aims to examine the gender perceptions of children in the age group of five attending pre-school education regarding colour and playing in drawings of children playing games through painting. The research study group consists of 41 (19 girls, 22 boys) children studying in a kindergarten in Ankara. Within the scope of the study, all children were asked to draw two pictures, one week apart. They were asked to draw a girl playing the game in the first picture and a boy playing the game in the second picture. As a result of the study, traces of gender stereotypes were seen in both girls and boys in the five-age group. In children's drawings, pink/purple was attributed to the girl. While girls and boys exhibited prejudices regarding clothing colour, girls remained away from sexist attitudes regarding play/toy and playground. Boys, on the other hand, included more masculine toys in their drawings of boys than in their drawings of girls.

Keywords: Colour Preference, Play/Toy Choices, Preschool, Sex Stereotype, Gender Perception.

* Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur. / In this article, the principles of scientific research and publication ethics were followed.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, Bitlis, Türkiye, e-posta: silauzkul@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9041-4412> (Sorumlu Yazar /Corresponding Author).

Geliş Tarihi/ Submitted Date: 23.09.2025

Revize Tarihi/Revised Date: 22.02.2025

Kabul Tarihi/Accepted Date: 07.03.2025

Online Yayın Tarihi/Published Online Date: 30.06.2025

Atıf-Citation (APA 7 Style): Uzkul, S. (2025). Beş yaş çocuklarının çocuk figürü çizimlerine yansıyan toplumsal cinsiyet kalıp yargıları. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 1–25. <https://doi.org/10.47130/bitlissos.1554558>

Giriş

Çocuğu bir gözlemci olarak odağına alan Bandura'nın sosyal öğrenme kuramı, model alma/gözlem yoluyla öğrenmeyi vurgulanmaktadır. Bandura'ya göre öğrenme başka bir bireyin davranışını gözlemleyerek ve bilişsel temsiller oluşturarak gerçekleşmektedir (Bandura, 1986). Bandura, gözlem yapan çocuğun davranışı taklit edebilmesi için dört sürecin gerçekleşmesi gerektiğini belirtmektedir. Bunlar; dikkat, akılda tutma, taklit edebilme ve motivasyondur. Bu dört süreci tamamlayabilenler gözlem yoluyla öğrenebilir ve davranışı taklit edebilir. Çocuklar yetişkinleri gözlemlerken, sergiledikleri cinsiyet rollerini de bu yolla öğrenmektedir (Hogben ve Byrne, 1998). Yetişkinler kasıtlı ve kasıtsız olarak çocuklarda uygun cinsel rolleri biçimlendirmektedir. Örneğin kız çocuklarına uysal, duygusal ve düzenli olma, oyuncak bebeklerle oynama konusunda model olunurken, erkek çocuklara bağımsız, saldırgan, başarıyı amaçlayan ve kamyon, topla oynaması konusunda model olunmaktadır (Liebert, Wicks-Nelson ve Kail, 1986; Krishna vd., 2024; Morawska, 2020). Sosyal öğrenme kuramına göre çocuklar cinsel kimlik rollerini, öncelikle ebeveynlerini gözlemleyerek ve taklit ederek öğrenir, sonrasında aynı cinsten anne-babanın davranışını model aldıkları için ödüllendirilirler. Toplum ise daha sonra sistemli ödül ve cezalarla bu tür taklidi pekiştirir. Çocuklar, yetişkinler ve akranları tarafından toplumun, cinsiyetine uygun saydığı davranış için ödüllendirilir, uymayan davranış için de cezalandırılırlar (Onur, 2000). Bu sosyal geribildirim, çocuklara hangi davranışların gelecekte ödül ya da ceza alabileceğine ilişkin bilgi sağlamakta, çocuk zamanla kendi değerleri, inançları, beklentileri doğrultusunda bu rol modellerini değerlendirmekte ve kendini bu düşünme sürecine göre biçimlendirmektedir (Can, 2005).

Çocukların yetişkinleri ve akranlarını gözlemleyerek öğrendikleri bir diğer unsur da toplumsal cinsiyet rollerine yönelik kalıp yargılardır. Bir erkeğin veya kadının toplum tarafından nasıl algılandığını, nasıl davranması, giyinmesi, konuşması gerektiğini gösteren yazısız kurallar toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını oluşturmaktadır (Helman, 1990). Bu kalıp yargılar veya roller zamanla değişebilir, çeşitlenebilir ve kültürden kültüre değişiklik gösterebilir fakat bazı kalıp yargılar neredeyse tüm toplumlarda görülmektedir. Kadınların daha nazik ve duygusal olması (Cüceloğlu, 2006; Gökdağ, 2011), erkeklerin güçlü, soğukkanlı, kaba ve sert olma gibi özellikler taşıması (Dökmen, 2015) bunlara birer örnek olarak verilebilir. Bu kalıp yargılar toplumlarda o kadar yerleşmiş ve katılaşmıştır ki bunları çocuklara ayrıca öğretmek gerekmez (Seçgin ve Kurnaz, 2015). Çocuklar renk, oyuncak seçimi, hitap, ebeveyn tutumları ve benzeri birçok unsurla çevrelenerek cinsiyet kalıp yargılarının içine doğmaktadır ve bunlarla büyümektedirler.

Çocuklar cinsiyet kalıp yargılarından olabildiğince uzak tutulmak istense dahi renk konusu 21. yüzyılda oldukça zorlayıcı olmaktadır. Erkek çocuklar için mavi, kız çocuklar için pembe renk kodlamasından ötürü bu renklerden arınmış kıyafet veya oyuncak bulmak oldukça zorlaşmıştır (Cunningham ve Macrae, 2011). Oysa ki cinsiyeti belirtmek için kullanılan renk kodlaması oldukça yeni bir buluştur. 1920'lerden önce pembe hem kız hem de erkek çocuklar için kullanılabilirdi (Del Giudice, 2012; 2017). Tekstil sektörü gelişmediği ve kimyasal boya üretimi yapılamadığından renkler cinsiyete göre ayrılmıyordu. Bu bağlamda erkekler için mavi, kızlar için pembe kalıp yargısı 100 yıllık bir geçmişe sahip olduğunu söylemek mümkündür. Tekstil/kimya endüstrisindeki gelişmeler ve küreselleşmenin de etkisiyle renklerin çocuk dünyasındaki anlamları birçok ülkede kabul görmüştür. Ancak yapılan çalışmalar yetişkinler tarafından oluşturulan mavi/pembe kodlamasının bebeklerin renk tercihlerini yansıtmadığını göstermektedir. 0-2 yaş döneminde bebeklerin renk tercihlerinde cinsiyet anlamlı bir değişken değildir (Franklin vd., 2010; Jadva vd., 2010) ve bu dönemde bebeklerin en sevdikleri renkler kırmızı (Franklin vd., 2008; 2010; 2012; Jadva vd., 2010; Taylor vd., 2013; Zemach vd., 2007) ve koyu sarıdır (Taylor vd., 2013). Açık mavi (Franklin vd., 2010; Taylor vd., 2013b), pembe ve kahverengi (Franklin vd., 2008; Zemach vd., 2007) ise bebeklerin hoşlanmadıkları renklerdir. İki yaş sonrası cinsiyete özgü renk

tercihleri oluşmaya başlamakta ve bu durum üç yaştan itibaren daha da artmaktadır (Wong ve Hines, 2015). Yaklaşık iki yaş civarında erkek çocuklar mavi eşyaları pembeye, kız çocuklar ise pembe eşyaları maviye tercih etmeye başlamaktadır (Cunningham ve Macrae, 2011; LoBue ve DeLoache, 2011; Wong ve Hines 2015). Renk tercihlerinde olan bu değişime ek olarak erkek çocuklar pembe renginden kaçınmaya da başlamaktadır (LoBue ve DeLoache, 2011). Bu değişikliğin sebebi bebeğin gelişen bilişsel süreçleriyle ilişkilidir. İki yaş döneminde bebek kendi cinsiyetini keşfeder, kadın/erkek ayrımını yapabilmektedir ve gözlemlerine dayalı sonuçlar çıkarabilmektedir (Martin ve Ruble, 2004). İki yaş, çocukların kız/erkek için neyin uygun olduğu veya ya da neyin olmadığını anlamaya başladığı dönemin başlangıcıdır (Zosuls vd., 2009). İki yaşına kadar pembe nesnelere (oyuncaklar, kıyafetler) orantısal olarak daha çok maruz kalan kız çocukları (Pomerleau vd., 1990) pembeye yönelirken, erkek çocuklar da kadın stereotipinden uzak durmak için pembe renginden kaçınıyor olabilirler (Novelle, 2010). İki yaş sonrası oluşan pembe/mavi renk tercihlerinin cinsiyete özgü davranış sergileme isteğinin bir sonucu olarak görülebilir.

Renklerde olduğu gibi çocukların dünyasında cinsel kimliği yansıtan bir diğer unsur ise oyun ve oyuncaklardır. Bebekler doğuştan pembe/mavi renklerini tercih etmedikleri gibi oyuncakları da cinsiyetlerine göre tercih etmezler. New York Üniversitesi ve Arizona Devlet Üniversitesi'nin iki yaş dönemindeki 100 çocukla yürüttükleri çalışma bu durumu desteklemektedir. Bu çalışmada erkek çocukların 1/3'ü kız oyuncakları diye belirtilen oyuncakları kız çocuklarından daha çok tercih etmişlerdir. Erkek oyuncakları diye belirtilen oyuncaklar ise kızlar tarafından daha çok tercih edilmiştir (Fine, 2016). İlk yıllarda çocukların dünyasında oyuncaklar cinsiyete göre kategorize olmazken oyuncak dükkanlarında başlayan kız/erkek oyuncakları ayrımı, ebeveynlerin oyuncak seçimleri, televizyon ve çizgi film kanallarının etkisi (Davis, 2003; Kahlenberg ve Hein, 2010) ve akran etkisi (Einsenberg vd., 1984) ile de birleşerek ilerleyen yıllarda çocukların oyuncak tercihlerine yansımaktadır. Renk tercihlerine benzer şekilde oyuncak tercihleri de üç yaştan itibaren çocuklar tarafından cinsiyetçi etiketler kazanırlar. Freeman (2007)'ın 3-6 yaş arasındaki çocuklarla yaptığı çalışma sonucunda çocuklar oyuncaklarını erkek oyuncakları veya kız oyuncakları olarak etiketlemiştir. Üç yaşındaki çocukların %92'si sunulan oyuncakları cinsiyete özgü kalıplaşmış bir şekilde kategorize ederken, cinsiyete özgü tepkiler beş yaşına gelindiğinde daha da artmaktadır (Campbell, Shirley ve Candy, 2004). Çocukların bilişsel becerileri arttıkça cinsiyete özgü kalıp yargıları anlama ve kendi cinsiyetlerine özgü olduğunu düşündükleri davranışları sergileme (oyuncak seçimi vb.) durumları da artmaktadır (Fagot ve Leinbach, 1993; Perry, White ve Perry, 1984).

Çocukların genel olarak oyun/oyuncak tercihlerine bakıldığında erkek çocukların daha çok taşıtlar, askerler, savaş gibi oyun/oyuncakları tercih ettikleri, kız çocukların ise daha çok bebek, ev eşyası, evcilik gibi oyun/oyuncakları tercih ettikleri görülmektedir (Goldstein, 1994). Bunun bir sebebi ailelerin oyuncak alımında cinsiyete özgü tercihlerde bulunmaları olabilir. Peretti ve Sydney (1984), ebeveynlerle yaptıkları çalışma sonucunda ebeveynler cinsiyete özgü oyuncak satın aldıklarını belirtmişlerdir. Bir pazarlama şirketi olan YouGov (2017) ebeveynlerin ve diğer yetişkinlerin önyargılarının çocukların oyun oynama ve oyuncaklarla ilişki kurma şeklini nasıl etkilediğini ortaya koymak amacıyla bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışmada "Ailenizdeki kız çocuğa, genellikle erkek çocuklara yönelik olan bir oyuncak satın alırken ne kadar rahat hissedersiniz?" sorusu sorulmuştur. Görüşülen kişilerin %42'si bir kıza, erkeklere yönelik bir oyuncak alma konusunda rahat olacaklarını söylemiştir. Buna karşılık, aynı soru erkek çocuklar için sorulduğunda, kızlara yönelik bir oyuncak satın alma konusunda katılımcıların yalnızca %31'i rahat olacağını belirtmiştir. Çalışmanın dikkat çekici bir bulgusu ise, erkeklerin %49'u bir erkek çocuk için "kız" oyuncakları satın almaktan rahatsız olacaklarını söylemeleridir. YouGov şirketinin yürüttüğü bu çalışma yetişkinlerin, erkek oyuncakları olarak belirtilen oyuncaklara daha nötr yaklaştıklarını ortaya koymaktadır. Oyuncak konusunda erkek çocuklar için oluşturulan bu cinsiyet kalıp yargısı sebebiyle erkek çocuklar

ince motor becerilerini veya duygusal gelişimlerini desteklemeyen oyuncaklarla sınırlı kalırken kız çocuklar oyuncak konusunda daha zengin bir oyuncak seçeneğine sahiptirler (YouGov, 2017; LEGO, 2021).

Çocukların oyun/oyuncak tercihlerini etkilen bir diğer unsur ise bu konudaki ebeveyn tutumları olabilir. Langlois ve Downs'un (1980) üç ve beş yaş çocukları ile yaptığı çalışmada erkek çocuklar maskülen oyuncaklarla oynadıklarında anneleri tarafından az desteklenirken babaları tarafından güçlü bir biçimde desteklenmişlerdir. Tam tersi durumda ~~yani~~ erkek çocuklar feminen oyuncaklarla oynadıklarında ise anneler desteklerken, babalar çocuklarını vazgeçirmeye uğraşmışlardır. Kızlar feminen oyuncaklarla oynadıklarında hem anneleri hem de babaları tarafından desteklenmiş, maskülen oyuncaklarla oynadıklarında ise her iki ebeveyn tarafından onaylanmamışlardır. Ebeveynlerin oyun esnasındaki tutumları ve cinsiyete özgü oyuncak satın almaları çocukların da oyun, oyuncak konusunda benzer tutumlar sergilemelerine (Friedman, Leaper ve Bigler, 2007; Peretti ve Sydney, 1984) ve daha az çeşitlilikte oyun ve oyuncuğa maruz kalmalarına sebep olmaktadır. Ebeveynlerin yaptıkları seçimler çocukların da seçimlerine yansımaktadır. Çocukların oyun/oyuncak tercihlerindeki bir diğer etken ise akranlardır. Geena Davis Enstitüsü ve oyuncak şirketlerinden LEGO iş birliği ile Çin, Japonya, Polonya, Çek Cumhuriyeti, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nde 6-14 yaş aralığındaki çocuk ve ebeveynlerle (7000 kişi) yürütülen çalışma sonucunda erkek çocukların %71'i 'kız oyuncakları' olarak kabul edilen oyuncaklarla oynarlarsa akran zorbalığına maruz kalacaklarından korktuklarını belirtmişlerdir. Araştırma ayrıca, kızların "erkeksi" veya "erkekler için" kabul edilen oyuncaklarla oynarken daha özgüvenli olmaya başladıklarını da göstermektedir (LEGO, 2021). Benzer bir çalışma da erkeklerin cinsiyete özgü oyuncak tercihlerinin kızlardan daha fazla olduğunu göstermektedir (Carter ve Levy, 1988). Renk ve oyuncak konusunda yapılan çalışmalar erkek çocukların ebeveyn tutumu, akran zorbalığı ve toplum baskısı gibi unsurlar yüzünden cinsiyet kalıp yargılarına daha sıkı bağlandıklarını, erkek stereotipini oluşturmak veya korumak adına pazarlama şirketleri tarafından empoze edilen kız rengi ve kız oyuncaklarından özellikle kaçındıklarını göstermektedir.

Çocuklarda oluşmaya başlayan cinsiyet kalıp yargıları onların sadece renk, oyun/oyuncak seçimlerini şekillendirmekle sınırlı kalmamakta, onların derslere olan tutumlarını, mesleklere, kişinin toplum içindeki yerine, davranışlarına hatta hobilere, spora, sanata olan bakış açılarını da büyük ölçüde etkilemektedir. Abeles ve Porter (1978) çalışmasında, anaokulu çocuklarına müzik aletleri seçtirmiştir ve her iki cinsiyet de erkeksi diye bilinen müzik aletlerini (vurmalı çalgılar) seçme eğilimi göstermiştir, fakat 7-11 yaş grubunda erkek çocuklarının erkeksi enstrüman seçimleri sabit kalırken, kızların seçimleri giderek daha kadınsı hale gelmiş ve kalıp yargı bilgisindeki artışla ilişkili kızlar seçimlerindeki esnekliği kaybedip daha katılaşmışlardır. Harrison ve O'Neill's (2003) çalışmasında da çocuklar müzik aleti seçimlerinde benzer özellikler göstermişlerdir. Cinsiyetçi önyargıların eğitim sistemindeki izlerine bakılacak olursa kadınların matematik ve bilim bilgisine dayanan kariyerlerde yeterince temsil edilmediği görülmektedir (Halpern vd., 2007). İlkokul düzeyindeki kızlar ve erkekler matematik başarısında farklılık göstermezler, hatta kızlar okuma ve dil derslerinde erkeklerden daha iyi performans sergilemektedir (Hall, 2012; Hyde ve Mertz, 2009), fakat cinsiyetçi önyargılardan ötürü kızlar matematik ve bilimden zamanla uzaklaşmaktadırlar. Cinsiyet eşitsizliğine sahip ülkelerde, sorun daha da kötüleşmektedir. Afrika ülkelerinden Guatemala, Grenada'da, Güney Asya'nın büyük bölümünde ve Orta Doğu'nun bazı bölgelerinde bu eşitsizlik daha derinleşmektedir. Bu ülkelerdeki kız çocukların okul kayıtları ve okulda devam etme süreleri erkek çocuklarına göre oldukça düşüktür (Unicef, 2005).

Yetişkinlerin sergiledikleri cinsiyet kalıp yargıları çocukların hayatlarını şekillendirmektedir. Doğumdan itibaren başlayan bu kalıp yargıların etkisi çocuklarda özellikle ergenlik döneminde görülmekte ve çocukların seçimlerini etkilemektedir. Okul öncesi dönemdeki çocuklar aile, akran

etkileşimi ve öğretmenlerinin yanı sıra hikâye kitaplarındaki ve çizgi filmlerdeki cinsiyetçi tutumlardan da oldukça etkilenmektedir (Doni, 2020). Bu dönemdeki çocukların sahip oldukları cinsiyet kalıp yargılarını çocuğa özgü yollarla ortaya çıkarmak ve uygun eğitsel ortamlarla, rol modelleriyle desteklemek ergenlik öncesi yapılabilecek bir erken müdahale olarak düşünülebilir. Okul öncesi dönem çocuklarının kendilerini özgürce ifade edebildikleri iki önemli alan vardır; oyun ve resim. Çocuklar yaşadıkları duyguların derinliğini ve kapsamını ifade etmek için sözlü bir dili yeterince kullanamadıklarından (Landreth ve Homeyer, 2021) bu iki alan çocuğa özgürlük, yaratıcılık ve kendini ifade etme şansı sunmaktadır. Kelimelerin yetersiz kaldığı noktalarda, oyun ve resim çocuğun gerçek duygularını anlamada yetişkinler için önemli bir seçenektir (Yavuzer, 1995). Oyun sayesinde çocuk doğal bir iletişim yolu bulur ve duygusal tepkilerini de bu yolla ifade edebilir (Landreth ve Homeyer, 2021). Çocuk resimleri ise uzmanlara çocukların iç dünyalarını anlamada yardımcı olurken, uzmanların çocukların algı ve bakış açılarını görmelerine de yardımcı olmaktadır. Ayrıca resim yoluyla çocuk, benzersiz ve kendine ait somut ürünler de ortaya koyabilmektedir (Malchiodi, 1998). Çocuk resimleri günümüze kadar birçok açıdan incelenmiştir ve çocukların en sık çizdikleri figürün insan figürü olduğu görülmüştür (San, 1979). Bunun sebebi ise çocukların doğuştan bir gözlemci olmaları ve içinde bulundukları ortamı yansıtmaları olabilir.

Türkiye’de okul öncesi dönem çocuklarını kapsayan toplumsal cinsiyete ilişkin çalışmaların genellikle çocukların cinsiyet kalıp yargıları, ebeveyn cinsiyet rol beklentileri, öykü ve masal kitaplarının incelenmesi ya da sınıf içi etkinlik/oyuncak tercihleri ile ilgili olduğu görülmüştür (Kaynak ve Aktaş, 2017; Alabay ve Özdemir, 2020; Aydılek Çiftçi, 2011; Baran, 1995; Batmaz, 2021; Güder ve Alabay, 2016; Güney, 2012; Köşeler, 2009; Özçelik ve Şahin, 2023; Özdemir, 2006; Özkan, 2009; Şahin ve Özaydınlı, 2023; Şirvanlı Özden, 1992; Ünlü, 2012; Yağan Güder ve Güler Yıldız, 2016). Türkiye’de okul öncesi dönemde çocukların toplumsal cinsiyet algısını belirlemek için yapılan çalışmalara bakıldığında bu konuda çizim tekniği yoluyla yapılmış bir çalışmaya rastlanamamıştır. Bu çalışmanın amacı okul öncesi eğitime devam eden beş yaş çocuklarının renk ve oyun konusundaki toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını çizim tekniği yoluyla anlamaya çalışmaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Kız çocuklarının resimlerindeki, kız ve erkek çocuk çiziminde kullanılan renklerde cinsiyetçi bir tercih var mıdır?
2. Erkek çocuklarının resimlerindeki kız ve erkek çocuk çiziminde kullanılan renklerde cinsiyetçi bir tercih var mıdır?
3. Kız çocuklarının resimlerindeki, kız ve erkek çocuk çiziminde kullanılan oyun, oyuncak ve oyun mekânı çizimlerinde cinsiyetçi bir tercih var mıdır?
4. Erkek çocuklarının resimlerindeki, kız ve erkek çocuk çiziminde kullanılan oyun, oyuncak ve oyun mekânı çizimlerinde cinsiyetçi bir tercih var mıdır?

Yöntem

Araştırma Modeli ve Çalışma Grubu

Araştırma, beş yaş grubu çocuklarının kız-erkek çocuk çizimlerinde ‘renk ve oyun’ temalarına ait toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının izlerinin olup olmadığını belirlemek amacıyla genel tarama modelinde tasarlanmıştır. Genel tarama modeli, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile, evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemesidir (Karasar, 2004). Genel tarama modelinde tasarlanan bu araştırmanın çalışma grubu kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir ve Ankara ilinin

Çankaya ilçesinde anaokulunda eğitim gören, normal gelişim gösteren 5 yaşındaki 41(19 kız, 22 erkek) çocuk araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur.

Verilerin Toplanması ve Verilerin Analizi

Araştırmanın etik kurul onayı 01/06/2023 tarih ve E-3767 sayı ile Bitlis Eren Üniversitesi Etik Kurulu'ndan alınmıştır. Araştırma kapsamında veri toplanmadan önce ebeveynlere onam formu dağıtılmıştır. Ebeveyn onamı olan çocuklar çalışmaya dahil edilmiştir. Çocuklardan ise sözlü onam alınmıştır. Ebeveyn onamı olan tüm çocuklar çalışmaya katılmak istedikleri için çalışmaya dahil edilmişlerdir.

Çocuklardan iki aşamada veri toplanmıştır. Birinci aşamada sınıftaki masalar ve oturma düzeni çocukların çizim yaparken birbirlerinden etkilenmeyecekleri biçimde ayarlanmıştır. Tüm çocukların on rengi (sarı-kırmızı-mavi-yeşil- siyah- kahverengi- pembe-mor-ten rengi- turuncu) de içeren pastel ve kuru boyalarının olduğu teyit edilmiştir. Sonrasında çocuklara 'bana oyun oynayan bir kız çocuğu çiz, istediğin renkleri kullanabilirsin' yönergesi verilmiştir ve çocuklar çizimlerini bitirdiklerinde her çocuk araştırmacıya ne çizdiğini anlatmıştır. İkinci aşama ise bir hafta sonra gerçekleştirilmiştir. Bu aşamada sınıflardaki oturma düzeni birinci aşamadaki gibi düzenlendikten sonra, çocuklara 'bana oyun oynayan bir erkek çocuğu çiz, istediğin renkleri kullanabilirsin' yönergesi verilmiştir ve çocuklar çizimlerini bitirdiklerinde her çocuk araştırmacıya ne çizdiğini anlatmıştır.

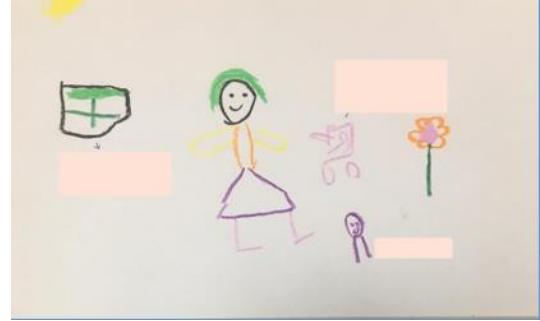
Araştırma kapsamında elde edilen çizimler araştırmacı tarafından incelenmiştir. Çizimler öncelikle Koppitz'in İnsan Figürü Çizim yöntemi ile değerlendirilmiştir. Bu yöntem çizimlerdeki gelişimsel kriterleri 29 başlık (kafa, göz, göz bebeği, burun gibi) altında toplamıştır ve çizimlerde bulunan bu kriterlerin oranlarını dört kategoride (beklenen, gözlenen, olağan, olağan dışı) gruplandırmıştır. Koppitz'in İnsan Figürü Çizim yöntemine göre bu çalışmadaki çizimlerin beş yaş grubu ile uyumlu olduğu belirlendikten sonra çizimlerde kullanılan renklerin, oyun/oyuncak/oyun mekanlarının nicel sonuçları hesaplanmıştır ve ki-kare analizi ile değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlar bulgulara grafik ve tablo olarak sunulmuştur. Çizimlerde kullanılan renklerin analizi için Özasan, Aydoğan ve Gültekin Akduman'ın (2018) çalışması temel alınmıştır. Renkler cinsiyete göre pembe/mor kız rengi ve mavi erkek rengi olarak kategorize edilmiş ve çocuk çizimleri incelenmiştir. Çizimlerde kullanılan oyuncaklar ise Devis ve Hines'in (2020) cinsiyetin oyuncak tercihleri üzerindeki etkisine yönelik yaptıkları meta analiz çalışması bulguları, Stagnitti ve diğerleri (2010) ve Carter ve Levy (1988)'nin oyuncak çalışmaları temel alınarak kategorize edilmiştir. Veri analizinde temel alınan oyuncakların cinsiyete göre kategorize edilmiş hali Tablo 1'de gösterilmektedir.

Kız Oyuncakları	Erkek Oyuncakları	Nötr Oyuncaklar
Bebek	Araçlar	Kitaplar
Mutfak eşyaları	Silahlar	Yap-Boz
Resim malzemeleri	Blokler	Hayvanlar
Kozmetik malzemeler	Aletler	Çiftlik hayvanları
Ütü	Askerler	Çiftlik araç gereçleri
Taraf/fırça	Çiftlik ve bahçe aletleri	Masa oyunları
Çay seti	Spor eşyaları	Top

Kostümler	Lego	Atlama ipi
	Tren	Oyun hamuru
	Kılıç	Telefon
		Peluş oyuncaklar
		Oyun hamuru
		Kum havuzu
		Park oyuncakları
		Davul
		Balon
		Atık malzemeler

Tablo 1. Oyuncakların cinsiyete göre ayrılması**Bulgular**

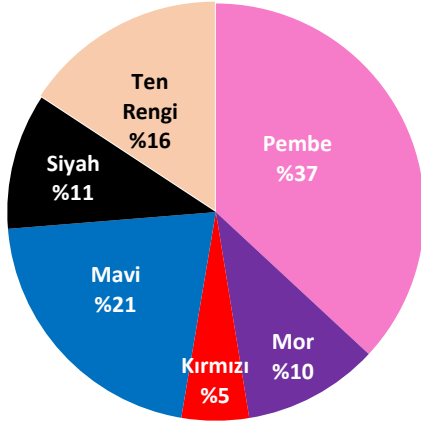
Bu bölümde çizilen tüm çocuk resimleri öncelikle araştırmacı tarafından 'Koppitz'in İnsan Figürü Çizim yöntemi (5-12 yaş grubu çocuklar)' temel alınarak incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda kız ve erkek çocukların yaptıkları çizimlerin beş yaş grubundaki çocuk çizimleri ile uyumlu olduğu ve İFÇ aracı değerlendirmesinde 'beklenen' kategorisinde yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır (Bakınız Resim 1-2).

Resim 1**Resim 2**

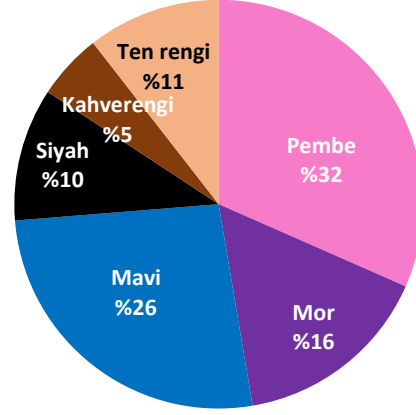
Çizilen çocuk figürlerinin yaşa uygunluğu belirlendikten sonra ilgili betimsel ve istatistiksel analizler araştırmacı tarafından yapılmıştır. Bu bölümde 'Kız Çocukların Oyun Oynayan Kız ve Erkek Çocuk Çizimleri' ve 'Erkek Çocukların Oyun Oynayan Kız ve Erkek Çocuk Çizimleri' iki alt başlıkta sunulmuştur. Çizimlere ilişkin analiz sonuçları tablo ve grafik gösterimleri ile sunulmuştur.

Kız Çocukların Oyun Oynayan Kız ve Erkek Çocuk Çizimleri

Bu bölümde çalışma grubunda yer alan 19 kız çocuğun çizdiği kız-erkek çocuk çizimlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Kız çocuklarının çizdikleri resimler değerlendirildiğinde, ilk olarak beden çizgisinde kullandıkları renk tercihleri incelenmiştir (Grafik1 ve Grafik 2).

Grafik 1. Kız Çocuk Çizimi

Grafik 2. Erkek Çocuk Çizimi

Kız çocuk çizimlerinin %47'sinde pembe ve mor renklerin beden çizgisinde tercih edildiği görülmektedir. %15'i ten rengini kullanırken %31'i mavi, kahverengi ve siyah gibi soğuk renkleri tercih etmişlerdir. Erkek çocuk çizimlerinde ise %48'sinde pembe ve mor renklerinin tercih edildiği görülmektedir. %26'si mavi rengini tercih ederken, %15'i kahverengi ve siyah renklerini, %10'u ten rengini tercih etmiştir. Kız çocuklarının çizdikleri kız/erkek çocukları çiziminde beden çizgisi incelendiğinde cinsiyetçi bir renk tercihi gidilmediği ancak çizimlerde kız/erkek ayrımı yapılmadan çoğunlukla pembe/mor renkleri kullanıldığı görülmektedir.

	χ^2	p
Pembe	.11	.73
Mor	0	1
Kırmızı	1.02	.31
Ten rengi	.23	.63
Mavi	.14	.70
Kahverengi	1.02	.31
Siyah	0	1

* p<.05

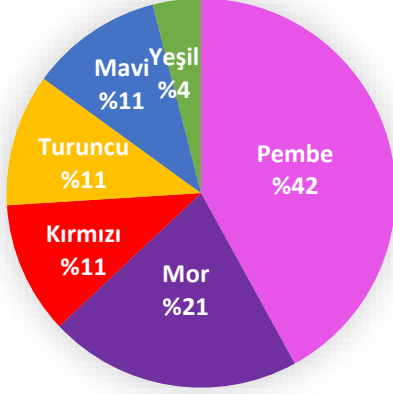
Tablo 2. Kız ve erkek çocuk çizimlerinin beden çizgisinde kullanılan renklerin ki-kare analizi.

Çizimlerde kullanılan beden çizgisi renklerinin kız/erkek çocuk çizimlerinde farklılaşıp farklılaşmadığını görmek için ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz bulgularına göre beden çizgisinde kullanılan renkler kız/erkek çizimlerine göre farklılaşmamaktadır (Tablo 2).

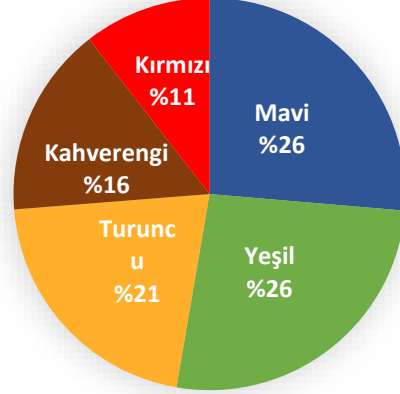
	Elbise/Etek		Pantolon		Sadece Gövde	
	n	%	n	%	n	%
Kız Çocuk Çizimi	10	52.6	2	10.5	7	36.8
Erkek Çocuk Çizimi	-	-	6	31.5	13	68.5

Tablo 3. Çizimlerdeki kıyafetler

Kız çocuk çizimlerinin %52.6'sında elbise ve etek olduğu sadece %10.5'inde pantolon çizildiği görülmektedir. %36.8'inde ise sadece gövde çizilmiştir. Erkek çocuk çizimlerinde ise %31.5'inde pantolon çizilirken %68.5'inde sadece gövde çizilmiştir.

Grafik 3. Kız Çocuk Çizimi

Grafik 4. Erkek Çocuk Çizimi

Kıyafet tercihlerindeki renk dağılımları incelendiğinde kız çocuğu kıyafetleri çizimlerinde %63 oranıyla pembe ve mor renklerinin kullanıldığı görülmektedir. Erkek çocuğuna çizilen kıyafetlerde ise pembe ve mor rengine hiç yer verilmezken, %52 oranıyla en çok mavi-yeşil renkleri kullanılmıştır. Hem kız hem de erkek çocuk kıyafetlerinde ortak kullanılan renkler ise kırmızı-turuncu-mavi-yeşil olmuştur. Kız çocukları kıyafet çiziminde/boyamasında pembe ve mor renklerini erkekler için kullanmazken, mavi ve yeşil rengini kız kıyafetlerinde kullanmışlardır. Kız çocuklarının çizimlerinde dikkat çeken bir renk bulgusu da kahverenginin sadece erkek çizimlerinde kullanılmasıdır. Beden çizgisi veya kıyafet çiziminde kahverengi kız çocuk çizimlerinde hiç yer almamıştır.

	χ^2	p
Pembe	10.13	.00*
Mor	4.47	.03*
Kırmızı	0	1
Turuncu	.79	.37
Mavi	1.57	.20
Yeşil	3.16	.07
Kahverengi	3.25	.07

*p<.05

Tablo 4. Kız ve erkek çocuk çizimlerdeki kıyafetlerde kullanılan renklerin ki-kare analizi.

Tablo 4 incelendiğinde yapılan ki-kare analizine göre çizimlerde kullanılan kıyafet renklerinden pembe ve mor kız ve erkek çocuk çizimlerine göre farklılaşmaktadır. Kız çocuklar tarafından çizilen, kız çocuk çizimlerinde pembe ve mor renkleri erkek çocuk çizimlerine göre anlamlı derecede daha çok kullanılmıştır. Kullanılan diğer renklere yönelik anlamlı bir fark bulunamamıştır.

	Salıncak/ Kaydırak		Sek Sek/ Saklambaç		İp Atlama		Bebek		Top		Tren Helikopter Araba		Parti/ Süsleme		Oyuncak Yok	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kız Çocuk Çizimi	7	37	1	5	4	21	1	5	2	10.5	1	5	2	10.5	1	5
Erkek Çocuk Çizimi	7	37	1	5	1	5	-	-	6	31.5	2	10.5	-	-	1	5

Tablo 5. Çizimlerdeki oyun/oyuncak tercihleri

Tablo 5 incelendiğinde oyun oynayan kız çocuk çizimlerinin sadece %5’inde kız oyuncakı diye kategorize edilen ‘bebek’e yer verildiği görülmüştür. %5 oranıyla da erkek oyuncakı diye kategorize edilen ‘tren/helikopter/araba’ya yer verilmiştir. Kızlar oyun oynayan kız çocuk denildiğinde %37 oranıyla en çok salıncak/kaydırak çizmişlerdir. Aynı oran erkek çocuk çizimlerinde de görülmektedir. Erkek çizimlerinde ikinci sırada tercih edilen oyuncak ise ‘top’ olmuştur. Oyun oynayan erkek çocuk çizimlerinin sadece %10.5’inde erkek oyuncakı diye kategorize edilen ‘tren/helikopter/araba’ya yer verilmiştir. Bebek ise erkek çocuk resimlerinde yer almamıştır. Oyun oynayan hem kız hem de erkek çocuk çizimleri genel olarak değerlendirildiğinde çizimlerde çoğunlukla nötr oyuncakların çizildiği ve kız ve erkeklere benzer oranda aynı oyuncakların atfedildiği görülmektedir.

	Park		Sokak		Ev		Mekansız		Sahil	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kız Çocuk Çizimi	7	37	8	42	2	10.5	2	10.5	-	-
Erkek Çocuk Çizimi	7	37	7	37	1	5	3	16	1	5

Tablo 6. Çizimlerdeki oyun mekanı tercihleri

Tablo 6’ya bakıldığında oyun oynayan kız çocuklarının %79’u park ve sokak olmak üzere açık havada resmedilmiştir. Benzer şekilde erkek çocuklarının oyun alanı çizimleri de %79 oranıyla park, sokak ve sahil olmak üzere açık havadır. Kız çocukları çizim yaparken cinsiyet ayrımı gözetmeksizin kız/erkek çocukları aynı oranda açık havada oyunla eşleştirmişlerdir. Çocukların oyun mekanı olarak diğer tercihleri ev olsa da bu oran çok düşük kalmıştır. Kız çocuk çizimlerinin %10.5’inde, erkek çocuk çizimlerinin ise %16’sında oyun alanı olarak mekana yer verilmemiştir.

	χ^2	p
Salıncak/Kaydırak	0	1
Sek sek/Saklambaç	0	1
İp Atlama	2.07	.15

Bebek	1.02	.31
Top	2.53	.11
Tren/Helikopter/ Araba	.36	.54
Parti Süsleme	2.11	.14
Park	0	1
Sokak	.11	.74
Ev	.36	.54
Sahil	1.02	.31

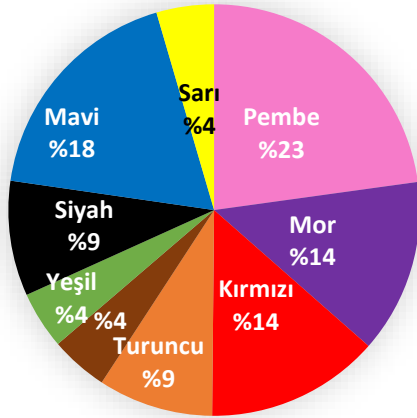
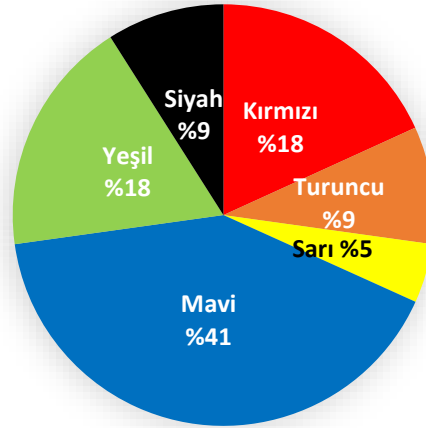
*p<.05

Tablo 7. Kız ve erkek çocuk çizimlerdeki oyun/oyuncak ve oyun mekanının ki-kare analizi

Çizimlerde kullanılan oyun/oyuncak ve oyun mekanının kız/erkek çocuk çizimlerinde farklılaşıp farklılaşmadığını görmek için ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz bulgularına göre kız ve erkek çizimlerinde oyun/oyuncak ve oyun mekanı açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır. Buradan sonuçla kız çocukların yaptıkları çizimlerde oyun/oyuncak ve oyun mekanı konusunda cinsiyetçi bir ize rastlanamamıştır.

Erkek Çocukların Oyun Oynayan Kız ve Erkek Çocuk Çizimleri

Bu bölümde çalışma grubunda yer alan 22 erkek çocuğun çizdiği kız-erkek çocuk çizimlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Erkek çocuklarının çizdikleri resimler değerlendirildiğinde, ilk olarak beden çizgisinde kullandıkları renk tercihleri incelenmiştir (Grafik 5 ve Grafik 6).

Grafik 5. Kız Çocuk Çizimi**Grafik 6.** Erkek Çocuk Çizimi

Kız çocuk çizimlerinde beden çizgisi oluştururken %37'sinde pembe ve mor renkleri kullanılmıştır. Erkekler kız çocuk çizerken pembe, mor, kırmızı ve mavi renklerini çoğunlukla tercih ederken sarı, turuncu, kahverengi, siyah ve yeşil renklerini de kullanmışlardır. Erkek çocuk çizimlerinde ise beden çizgisi oluştururken dahi pembe ve mor rengine yer verilmemiştir. %41 oranıyla en çok mavi renk kullanılmıştır. %18 ile yeşil renk ikinci yoğun kullanılan renk olmuştur. Mavi/yeşil renklerine ek olarak kırmızı, turuncu, sarı ve siyah renkleri de kullanılmıştır. Erkek çocukların yaptıkları kız/erkek çocuk çizimlerinde beden çizgisi çizerken cinsiyetçi kalıp yargıların izleri görülmektedir. Pembe/mor renkleri

hem yoğun olarak hem de sadece kız çocuk çizimlerinde kullanılmıştır. Kız çocuk çizimlerinde dokuz farklı renk beden çizgisi için kullanılabilirken, erkek çocuk çizimlerinde altı farklı renk kullanılmıştır.

	χ^2	p
Pembe	5.64	.01*
Mor	3.22	.07
Kırmızı	.17	.68
Turuncu	0	1
Sarı	0	1
Mavi	2.73	.09
Yeşil	2.03	.15
Kahverengi	1.02	.31
Siyah	0	1

*p<.05

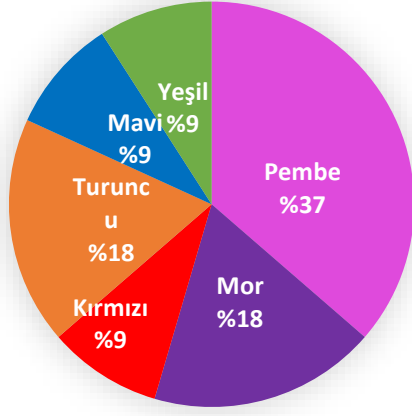
Tablo 8. Kız ve erkek çocuk çizimlerinin beden çizgisinde kullanılan renklerin ki-kare analizi

Çizimlerde kullanılan beden çizgisi renklerinin kız/erkek çocuk çizimlerinde farklılaşıp farklılaşmadığını görmek için ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz bulgularına göre beden çizgisinde kullanılan renklerden pembe renk anlamlı olarak kız çocuk çizimlerinde daha çok kullanılmıştır (Tablo 8).

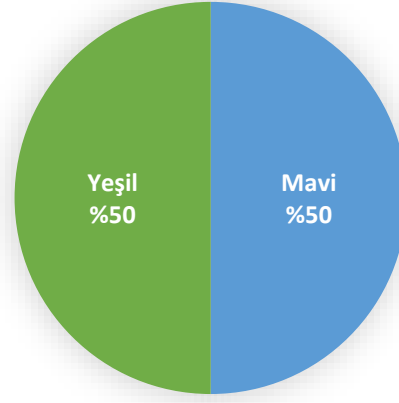
	Elbise/Etek		Pantolon		Sadece Gövde	
	n	%	n	%	n	%
Kız Çocuk Çizimi	9	41	2	9	11	50
Erkek Çocuk Çizimi	-	-	2	9	20	91

Tablo 9. Çizimlerdeki kıyafetler

Kız çocuk çizimlerinin %41'inde elbise ve etek olduğu sadece %9'unda pantolon çizildiği görülmektedir. %50'sinde ise sadece gövde çizilmiştir. Erkek çocuk çizimlerinde ise %9'unda pantolon çizilirken %91'inde sadece gövde çizilmiştir. Erkek çocuklar hem kız hem de erkek çocuk çizimi yaparken sınırlı sayıda kıyafet çizdikleri için kıyafet için kullanılan renkler de sınırlanmıştır.

Grafik 7. Kız Çocuk Çizimi

Grafik 8. Erkek Çocuk Çizimi

Tablo 9 incelendiğinde sadece iki erkek çocuk çiziminde kıyafet çizildiği ve bu resimlerde mavi/yeşil renklerinin kullanıldığı görülmektedir. Kız çocuk çizimlerinde ise %50 oranıyla kıyafet çizilmiştir. Grafik 7 incelendiğinde bu çizimlerin %55'inde pembe ve mor renk kullanılırken bunlara ek olarak kırmızı, turuncu, mavi ve yeşil renkleri de kullanıldığı görülmektedir. Erkek çocukların çizimlerinde, kız çocuk kıyafetlerinde ağırlıklı olarak kız rengi diye tabir edilen pembe ve mor kullanılması, erkek çocuk kıyafetlerinde pembe ve mor renklerine hiç yer verilmemesi ve erkek çocukların kıyafetinde sadece mavi ve yeşil renklerini kullanması çizimlerde toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının izlerini göstermektedir. Çalışmanın bu kısmında sadece iki erkek çocuk kıyafeti çizildiği için cinsiyete göre kıyafet rengi karşılaştırması için ki-kare analizi yapılamamıştır.

	Salıncak/ Kaydırak		Sek Sek/ Saklambaç		Dinozor		Bebek		Top		Roket Helikopter Araba		Telefon		Oyuncaksız	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kız Çocuk Çizimi	7	32	4	18	1	5	3	13	4	18	2	9	1	5	-	-
Erkek Çocuk Çizimi	6	27	1	5	-	-	1	5	3	13	8	36	1	5	2	9

Tablo 10. Çizimlerdeki oyun/oyuncak tercihleri

Tablo 10 incelendiğinde oyun oynayan kız çocuk çizimlerinde ilk sıralarda salıncak/kaydırak, sek sek/saklambaç ve top yer almaktadır. Kızların oyunlarına dinozor, roket/helikopter/araba gibi araçlar da çizilirken kız oyuncakları kategorisinde yer alan 'bebek' sadece %13 oranıyla çizilmiştir. Erkek çocuk çizimlerinde ise ilk sıralarda roket/helikopter/araba, salıncak/kaydırak ve top yer almaktadır. Bir resimde ise erkek çocuk oyuncakları olarak bebek de çizilmiştir. Erkek çocukların çizdiği oyun oynayan kız/erkek çocuk çizimleri genel olarak değerlendirildiğinde çizimlerde çoğunlukla nötr oyuncakların çizildiği, kız ve erkeklere benzer oyuncakların atfedildiği ancak erkek çocuk çizimlerinde roket/helikopter/araba oyuncaklarına daha yoğun yer verildiği görülmektedir.

	Park		Sokak		Ev		Mekansız		Deniz/Havuz		Sınıf	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kız Çocuk Çizimi	8	36	2	9	4	18	7	32	1	4	-	-
Erkek Çocuk Çizimi	7	32	6	27	2	9	5	22	1	4	1	4

Tablo 11. Çizimlerdeki oyun mekanı tercihleri

Tablo 11'e bakıldığında oyun oynayan kız çocuklarının %49'u park, sokak ve deniz/havuz olmak üzere açık havada resmedilmiştir. Erkek çocuklarının oyun alanı çizimleri ise %63 oranıyla park, sokak ve deniz/havuz olmak üzere açık havadır. Erkek çocuklar çizim yaparken erkek çocukları daha fazla açık hava oyununda resmetmişlerdir. Çocukların oyun mekanı olarak diğer tercihleri ev ve sınıf olsa da bu oran çok erkek çocuk çizimlerinde düşük kalmıştır. Kız çocuklarının %18'i evde oyun oynarken çizilmiştir. Kız çocuk çizimlerinin %32'sinde, erkek çocuk çizimlerinin ise %22'sinde oyun alanı olarak mekana yer verilmemiştir.

	χ^2	p
Salıncak/Kaydırak	.10	.74
Sek sek/Saklambaç	2.03	.15
Dinozor	1.02	.31
Bebek	1.1	.29
Top	.17	.68
Tren/Helikopter/Araba	4.65	.03*
Telefon	0	1
Park	.10	.75
Sokak	2.44	.11
Ev	.77	.38
Deniz/Havuz	0	1
Sınıf	1.02	.31

*p<.05

Tablo 12. Kız ve erkek çocuk çizimlerindeki oyun/oyuncak ve oyun mekanının ki-kare analizi

Çizimlerde kullanılan oyun/oyuncak ve oyun mekanının 'oyun oynayan kız çocuk' ve 'oyun oynayan erkek çocuk' çizimlerinde farklılaşıp farklılaşmadığını görmek için ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz bulgularına göre kız ve erkek çizimlerinde Tren/Helikopter/Araba oyuncakı anlamlı bir şekilde erkek çocuk çizimlerinde daha çok resmedilmiştir. Buradan sonuçla erkek çocukların yaptıkları çizimlerde oyuncak konusunda cinsiyetçi bir ize rastlanmıştır denilebilir. Erkek çocuklar çizim yaparken erkek çocukları yüzdesel oran olarak daha fazla açık hava oyununda resmetmiş olsalar da yapılan ki-kare analizi sonucunda anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tartışma

Okul öncesi dönem çocuklarının gelişimsel özelliklerini belirlemede kullanılan resimler, çocukların kendilerini ve çevrelerini algılayışları, yetenek ve ilgi alanları, gözlemleri ve küçük kas-motor becerileri hakkında bilgi edinimini de sağlayan (Dağlıoğlu ve Deniz, 2011) projektif bir yöntemdir. Bu araştırmada, beş yaş çocuklarının çocuk figürü çizimleri incelenerek çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargıları incelenmiştir. Çocuk çizimleri cinsiyet kalıp yargıları açısından değerlendirilmeden önce Koppitz'in Koppitz'in İnsan Figürü Çizim yöntemi (5-12 yaş grubu çocuklar) temel alınarak incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda çizimlerin beş yaşa uyumlu olduğu belirlenmiştir. Çizimlerin yaş uyumu belirlendikten

sonra elde edilen bulgular bu bölümde, renk ve oyun/oyuncak/oyun mekânı olmak üzere iki başlık altında değerlendirilmiştir.

Çocuk resimleri Löwenfeld'e göre beş çizgisel döneme ayrılmaktadır ve beş yaş dönemi şema öncesi dönem (4-7) olarak değerlendirilmektedir (Arıcı, 2010). Bu dönemde çocuğun en sevdiği çizim insan figürüdür ve çocuk amaçlı resimler yapabilir (Yavuzer, 2017). Çocuk 4-5 yaşlarında renk tercihinde hiçbir ayırım yapmaz, temel olarak üç ana renk olan kırmızı, sarı ve maviyi kullanır. Bu renklerden sonra siyah, beyaz, turuncu, yeşil gibi renkleri de tercih eder. Çocuğun yaptığı resimlerde nesne ile seçilen renkler arasında ilişki yoktur. Hangi renklerin çocuğun hoşuna gidiyorsa o renklerle boyar (Öztaş, 2007). Beş yaş grubu çocuğunun resimdeki gelişimsel özellikleri dikkate alındığında çizimlerinde özellikle bir renk tercihi beklenmez ancak bu çalışmanın beden çizgisine ait bulguları incelendiğinde çalışmada yer alan kız çocuklarının neredeyse yarısının çizime başlarken ilk olarak ellerine pembe ve mor renklerini aldıkları görülmektedir. Kız çocuğu çizirken oluşturulan beden çizgisi (%47) ve erkek çocuğu çizirken oluşturulan beden çizgisi (%48) benzer oranda pembe/mor rengindedir. Kızlar çizime başlarken erkek çocuk çizimlerinde de pembe/mor kullanmışlardır, ancak bu renk kullanımının kıyafet renginde devamlılığı olmamıştır. Kızlar kız çocuğu kıyafetleri çizimlerinde %63 oranıyla pembe/mor renklerini kullanırken erkek çocuğuna çizilen kıyafetlerde pembe ve mor rengine hiç yer vermemiştir. Yapılan ki-kare analizi sonuçlarında da kız çocuk çizimlerindeki kıyafetlerde anlamlı derecede daha çok pembe/mor kullanıldığı görülmüştür. Kız çocukları kıyafet çiziminde/boyamasında pembe/mor renklerini erkekler için kullanmazken, mavi ve yeşil rengini az da olsa (%11 ve %4) kız kıyafetlerinde kullanmışlardır. Erkek çocuklar ise kız çocuk resmi yaparken (hem beden çizgisi hem de kıyafet çizimi/boyamasında) çoğunlukla pembe/mor/kırmızı/mavi renklerine yer verirken erkek çocuk çizimlerinde ise beden çizgisi oluştururken dahi pembe ve mor rengine yer vermemiştir. Erkek çocuk çizirken %41 oranıyla en çok mavi renk kullanılmıştır. %18 ile yeşil renk ikinci yoğun kullanılan renk olmuştur. Kızlar da erkek çocuğu kıyafeti çizirken %52 oranıyla en çok mavi-yeşil renklerini kullanmışlardır. Ancak yapılan ki-kare analizi sonuçlarında mavi/yeşil renklerine yönelik anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu çalışmada yer alan çocukların çizdikleri çocuk figürü çizimleri 'renk' açısından incelendiğinde toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının izlerinin görüldüğü söylenebilir. Beş yaş grubu çocuk çizimlerinde pembe/mor'un kıza atfedilmesi çocukların renklere cinsiyetçi bir anlam yüklediklerini düşündürmektedir. Özaslan, Aydoğan ve Gültekin Akduman'ın (2018) okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet rollerine ilişkin algılarının incelenmesini ortaya koyan çalışmalarında beş yaş çocukları 'Kız/erkek çocuklar daha çok hangi rengi severler/giyerler?' sorusuna çocukların verdikleri cevaplar incelendiğinde, kızlar için en çok pembe (%95.8) ve mor (%66.7), erkekler için ise mavi (91.7) ve yeşil (%50.0) rengin seçildiği gözlemlenmiştir. Bu çalışmadaki renk dağılımlarının Özaslan, Aydoğan ve Gültekin Akduman'ın çalışmasıyla örtüştüğü söylenebilir. Benzer çalışmalar da okul çağına girmekte olan kızların erkeklere göre daha fazla pembe rengi (Park, 2013; Prancevičienė vd., 2009), erkeklerin ise kızlarla karşılaştırıldığında mavi, yeşil, kırmızı, siyah ve turuncuyu tercih ettiklerini göstermektedir (Prancevičienė vd., 2009). Beş yaş çocuk resimlerinde görülmesi beklenmeyen cinsiyete özgü bu renk tercihleri çocukların renklere karşı önyargılar oluşturduklarını desteklemektedir. Çocukluk döneminde başlayan pembemsi tonlara yönelik önyargının yetişkinlikte de devam ettiği görülmektedir. Yetişkin kadınlar pembemsi-kırmızımsı renkleri erkeklere göre daha fazla tercih etmektedir (Al-Rasheed 2015; Bonnardel vd., 2017; He vd., 2011; Hurlbert ve Ling, 2007; Sorokowski vd., 2014). Erkekler ise mavi rengi favori renk olarak belirtmektedirler (Hallock, 2003). Erkekler renk konusunda pembe renginden özellikle kaçınmaktadır. Bu çalışmadaki çocukların kız/erkek çocuk çizimlerindeki renk tercihleri göstermektedir ki 'pembe' ve 'mor' en çok cinsiyetçi anlam yüklenen renklerdir. Kız çocuklar kadın stereotipine uymak için yoğunlukla pembe/mor kullanmış, erkek çocuklar ise kendilerini kadın stereotipinden ayırmak için pembe ve mordan kaçınmış olabilirler. Beş yaşında cinsiyetlerinin farkında olan çocuklar, gelişen cinsiyet kimliklerini pekiştirmek ve cinsiyet normlarıyla

ilgili sosyal onaylanma için cinsiyete uygun rengi benimseyebilir ve cinsiyete uygun olmayan renkten kaçınabilir. Renk-cinsiyet stereotipi, çocukların cinsiyet şemalarını asimile eden ve daha sonra çocukların davranışlarına rehberlik eden cinsiyetle ilgili bilgilerin bir yönü olabilir (Chiu vd., 2006; Ruble vd., 2007).

Çocuk resimleri cinsiyete özgü incelendiğinde kız çocukların erkeklere kıyasla, insan figürü çizimlerinde daha fazla vücut parçası çizme, detaylar ve kıyafet ekleme eğiliminde olduğu bilinmektedir (Koppitz, 1968; Pianta vd., 1999). Çalışmada kız çocukların ve erkek çocukların yaptıkları çizimler incelendiğinde de literatürle uyumlu bir şekilde kızların daha fazla kıyafet detayı çizdikleri görülmektedir. Bu bulgu çocuk resimlerinde görülen gelişimsel ve normal bir durumdur, ancak bu çalışmanın dikkat çekici bulgusu hem kız hem de erkek çocukların 'kız çocuk çizimi'nde kıyafet detayına daha fazla yer vermeleridir. Çalışmadaki kız çocukların %63.1'i, erkek çocukların ise %50'si 'kız çocuk çizimi'nde elbise/pantolon olarak mutlaka bir kıyafete yer vermiştir, ancak her iki cinsiyetin 'erkek çocuk çizimi' incelendiğinde erkeklerin %91'i, kızların ise %68.5'i sadece gövde çizmiştir. Bu bulgu göstermektedir ki çocuklar kadınları kıyafetle daha çok ilişkilendirmektedir. Benzer şekilde Alsop (2021) da kadınların giysiler ile benzersiz bir ilişkileri olduğunu belirtmektedir. Kadınlar kıyafetleri ile erkeklere kıyasla daha fazla ilgilenmekte (Solomon ve Scholper, 1982) olsa da günümüzde erkekler de dış görünüşlerine oldukça dikkat etmektedirler. Günümüzde terzilerin, modacıların birçoğunun erkek olduğunun bilinmesine rağmen çalışma grubunda yer alan çocukların cinsiyet şemalarında 'kadın-kıyafet' ilişkisi oluşturdıkları ve bunun toplumsal bir cinsiyet kalıp yargısı olduğu düşünülebilir. Çocuk çizimlerinde kıyafet detayları incelendiğinde ise her iki cinsiyetin de kız çocuk çizimlerinde çoğunlukla elbise/etek çizdiği ve en az pantolona yer verdiği görülmektedir. Kaynak ve Aktaş'ın (2017) okul öncesi dönem hikaye ve masal kitaplarını toplumsal cinsiyet açısından inceleyen çalışmasında da kitaplardaki kadın karakterlerin %49 oranı ile en fazla elbise ile resmedildiği, pantolonun ise kadınlar için en az tercih edilen olduğu görülmektedir. Türkçe çocuk kitaplarında görülebilen bu kalıp yargıların çocukları da etkilemesi olasıdır. Oysa Coyne ve arkadaşlarının (2021) Disney çizgi filmlerindeki kostümler üzerine 3-5 yaş aralığındaki 223 çocukla yaptıkları çalışmada kız çocuklar feminen/maskülen veya nötr kostümlere yönelik bir ayırım yapmazken erkek çocuklar feminen kıyafetleri daha çok giymek istemişlerdir. Bu durum Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan bu katılımcı çocukların kıyafete yönelik cinsiyetçi kalıp yargılarının olmadığını ve çocuklar için kıyafete yönelik cinsiyet kalıp yargılarının kültürel bir durum olduğunu göstermektedir. Türk kültüründe beş yaş dönemine yönelik, çizim tekniği ile yapılan çalışmalar sınırlı olmasına rağmen çalışmalar bu çalışmanın bulgusunu desteklemekte ve kıyafete yönelik pantolonun daha çok erkek kıyafeti olarak bilinmesi kalıp yargısını ortaya koymaktadır (Bağçeli Kahraman ve Özdemir, 2019; Temellioğlu, 2022)

Oyun ve oyuncaklar renk, dil, din ve cinsiyet ayrımı gözetmeksizin tüm çocuklar içindir. Evrensel çocuk hakları bildirgesine göre de oyun çocuğun hakkıdır. Oyun çocuğun dünyasında en doğal şekliyle yer alırken, yetişkinlerin, çizgi filmlerin ve kitapların çocuk dünyasına müdahalesi sonucunda oyun ve oyuncaklara cinsiyetçi bir anlam yüklenmektedir. Alan yazında yapılan çalışmalar incelendiğinde de birçok çalışmada benzer bir durum ortaya konmaktadır. Kızların erkeklere oranla daha çok kapalı alanda oyunu tercih ettikleri (Bloch, 1987), sözel ve sosyal oyunları daha çok sevdikleri (Zheng ve Colombo, 1988), erkeklerin ise kızlara oranla daha çok fiziksel, agresif ve hareketli oyunları tercih ettikleri (Pitcher ve Schultz, 1985) ve daha çok açık havada oynamak istedikleri görülmüştür (Bloch, 1987; Halverson ve Waldrop, 1973; MacNaughton, 1995; Pitcher ve Schultz, 1985). 1980'li yıllarda yapılan bu çalışmalara ek olarak Poyraz (2003)'ün çalışmasında da kız çocuklarının çoğunlukla evcilik, komşuculuk, okulculuk, doktorculuk gibi oyunları oynadıkları görülmüşken ve Karaman ve Köksal Akyol'un (2011) yaptıkları çalışmada da kızların oyuncak tercihlerinde daha çok bebek çizdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Okul öncesi dönemdeki çocukların cinsiyete özgü oyuncak tercihlerinin cinsiyet stereotiplerine uyum amaçlı olduğu

düşünülmektedir. Çocuk dünyasında oyuncaklara yüklenen cinsiyetçi anlamı görmek amacıyla bu araştırmada yer alan çocukların çizimleri incelenmiştir. Bulgulara göre hem kızlar hem de erkekler 'oyun oynayan kız çocuk çizimi'nde en çok salıncak/kaydırak çizmiştir. Oyun/Oyuncak konusunda kız çocuklar çoğunlukla açık havada nötr oyuncaklar ile resmedilmiştir. Tüm çizimler genel olarak değerlendirildiğinde çizimlerde çoğunlukla nötr oyuncakların çizildiği ve kız ve erkeklere benzer oranda aynı oyuncakların atfedildiği görülmektedir. Ancak erkeklerin yaptıkları erkek çocuk çizimlerinde açık havada oyuna ve roket/helikopter/araba oyuncaklarına anlamlı derecede daha fazla yer verildiği görülmektedir.

Bu çalışmanın bulguları literatürde kalıplaşmış olarak yer alan 'çocuklar cinsiyetlerine uygun oyuncak seçer' bilgisinin aksini göstermektedir. Bu çalışma bulgusunu destekleyen bir diğer çalışma ise Eisenberg, Murray ve Hite'in (1982) çocuk oyunlarına yönelik yaptıkları çalışmadır. Eisenberg ve arkadaşları çocukların oyunlarını gözlemlemiş ve çocuklara en beğendikleri oyuncakların neler olduklarını sormuşlardır. Sonuçlar, çocukların bir oyuncak cinsiyet rolüne göre değil, oyuncakların neler yapabileceğine göre seçtiklerini göstermiştir. Bu çalışmanın dikkat çekici bir bulgusu ise kız çocuklarının açık havada ve hareketli oyun tercih ettiğini göstermesidir. Erkek çocuk çizimlerinde de hareketlilik yaklaşık oranlarla seyretmektedir. Çizimler incelendiğinde hareketli oyun açısından kız-erkek çizimleri arasında bir fark görülememektedir. Padovani'nin (2009) çalışmasında da benzer şekilde çocukların çoğu zamanlarını açık alanlarda oynayarak geçirmek istediklerini, bunun sebebi olarak da oyun alanlarındaki araç-gerece olan alışkanlıkları göstermiştir. Hem kız hem de erkek çocuk çizimlerinde mekan olarak açık havanın çoğunlukla çizilmesi de Padovani'nin bulgularıyla örtüşmektedir. Erdoğan ve arkadaşlarının (2004) yaptığı çalışma sonucuna göre de çocukların oynamak istedikleri alanlara göre cinsiyet farkının önemsiz olduğu görülmüştür. Çizimler incelendiğinde açık havada resmedilen bir erkek çocuğunun oyun olarak kelebek yakalamaya çalıştığı görülmüştür. Genellikle narin bir hayvan olması sebebiyle kız çocuğuna atfedilen kelebek figürü, erkek çocuk çizimlerinde yer almaktadır. Lamm ve arkadaşları 1977'de ve 2015'te çocuklara çizdirdikleri insan figürlerini karşılaştırdıklarında önemli bir farklılığı ortaya koymuşlardır. Çocukların 2015 yılında çizdikleri resimler daha fazla kadın figür içeriyordu. Ayrıca çizilen figürler daha feminendi. Araştırma sonunda çocuklardaki cinsiyet farkındalığının zamanla arttığı yorumu yapılmıştır (Lamm vd., 1977; 2015). Bu araştırmada da kızların çizimlerinde Lamm ve arkadaşlarının çalışmasına benzer şekilde cinsiyete özgü olmayan öğeler görülmektedir.

Erkek çocukların çizimlerindeki oyun oynayan erkekler daha çok Roket/Helikopter/ Araba (%31) ile oynamaktadır. Araçlar konusunda cinsiyetçi bir tutum sergileyen erkek çocukların bu bulgusu Poyraz (2003) çalışma bulguları ile örtüşmektedir. Poyraz'ın çalışmasında erkek çocuklar genellikle uçak, füze, tren, gemi gibi oyuncakları tercih etmektedirler. Ayan ve Memiş (2012)'in yaptığı çalışmada da erkek çocuklar çoğunlukla uçak ve arabayı tercih ederken top oyununu erkek ve kız çocuklarına eşit bir şekilde çizmişlerdir. Erkek çocukların oyun ve oyuncak çizimlerine bakıldığında hareketli oyunların ağırlıkta olmadığı aksine araba/uçak gibi oyuncaklarla kız çocuklarına göre daha pasif bir şekilde oynama şeklini resmettikleri görülmektedir. Çalışmanın bu bulgusu Yağan Güder ve Alabay'ın (2016) çalışmasıyla örtüşmektedir. Araştırmaya göre erkek çocuklar araba/uçak gibi oyuncakları cinsiyetleştirmekte ve maskülen diye niteledikleri oyuncaklarla oynamaktadırlar. Bu çalışmada kız çocukları ise daha cinsiyetsiz bir oyun anlayışı geliştirmişlerdir. Raag ve Rackliff (1998)'in yaptıkları çalışmada da erkek çocuklarının oyuncak tercihlerinin daha kalıp yargısal olduğunu sonucuna ulaşılmıştır. Cook ve Cook da (2005) çocukların, beş yaşında kalıp yargıları hızlıca ve katı şekilde oluşturduğunu ve erkeklerde kızlara oranla daha fazla etki gösterdiğini, okul öncesi dönemin son yıllarında ise cinsiyete ilişkin inanış ve davranışlarda katılığın en yüksek düzeye ulaştığını söylemiştir.

Bu çalışmada erkekler çocuklar oyuncak konusunda cinsiyetçi kalıp yargıları çizimlerine yansıtmışlardır. Eisenberg ve arkadaşları (1984) da erkek çocukların aynı cinsiyetten akran etkileşimi ile nötr ve cinsiyete özgü oyuncakla oynama arasında güçlü bir bağlantı olduğunu bulmuşlardır. Bunun sebebi erkelerin daha katı toplumsal cinsiyet stereotipik inançlar sergilemeleri, kızların ise cinsiyet rollerine ilişkin daha esnek olmaları (Ruble ve Martin, 1998) olabilir. Erkek çocuklar kadınsı oyuncaklarla oynadıkları için daha sert eleştiri ile karşılaşmaktadırlar. Erkek çocuklar oyuncak bebeklerle oynadıklarında, kamyonlarla oynayan ve neredeyse hiçbir eleştiri veya alaya maruz kalmayan kız çocuklarına göre çok daha olumsuz algılanmaktadır (Willets, 2021). Sonuç olarak, erkekler toplumlarının eleştirisinden kaçmak ve "güçlü bir adam" gibi görünmek istedikleri için daha erkeksi görünmeye yöneliyor olabilirler (Yao, 2022).

Sonuç

Çalışma bulgularına göre kız ve erkek çocuklar 'renk' konusunda benimsedikleri toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını çizimlerine yansıtmışlardır. Çocuk çizimlerinde kıyafet rengi olarak pembe/mor kıza atfedilmiştir. Kız ve erkek çocuklar kıyafet rengi konusunda önyargılar sergilerken kız çocuklar oyun/oyuncak ve oyun mekanı konusunda cinsiyetçi bir tutumdan uzak kalmıştır. Çizimlerde çoğunlukla nötr oyuncakları çizmiş ve kızlara/erkeklerle benzer oranda aynı oyuncakları çizmişlerdir. Tüm çocuklar çizim yaparken cinsiyet ayrımı gözetmeksizin kız/erkek çocukları benzer oranda açık havada oyunla eşleştirmişlerdir. Erkek çocuklar ise çizdikleri erkek çocuk çizimlerinde (kendi yaptıkları kız çocuk çizimlerine göre) daha fazla maskülen oyuncaklara yer vermişlerdir.

Çocuklarda görülen cinsiyetçi kalıp yargılar önemsiz, zararsız hatta bazen sevimli ve şirin görünebilir. Çocuklara aşılana bu kalıp yargılar zamanla daha da birikir ve de katılaşır. Büyüyen çocuk bunu sonraki nesillere aktararak kısır bir döngü oluşturabilir. Bu döngünün bu kadar rahatsız edici olmasının sebebi ise çocukların benlik saygılarına, öz güvenlerine, seçimlerine, kişisel hak ve özgürlüklerine bu kalıp yargıların zarar vermesidir. Çocukların kendi yeteneklerini keşfedip, kendi merak ve ilgileri doğrultusunda özgür bir birey olabilmeleri için cinsiyetçi kalıp yargılardan uzak bir şekilde büyümeleri gerekmektedir. Çocuklarda var olan toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının izlerini azaltabilmek için öncelikle çocuk dünyasındaki yerleri belirlenmelidir.

Çalışmanın Sınırlılıkları ve Öneriler

- Bu araştırmanın çalışma grubu 41 çocuk ile sınırlı kalmıştır. Çalışma grubunun büyüklüğü ve örneklem seçim yöntemi araştırma bulgularının evrene genellenmesi açısından uygun değildir. İlerde yapılacak benzer konulu çalışmalarda daha büyük örneklem grupları ile araştırmaların yapılması önerilmektedir.
- Bu çalışmada Türkiye'de yapılan benzer bir çalışma temel alınarak sadece belli renkler cinsiyetçi kategoride ele alınmıştır. Bu konuda yapılacak çalışmalarda, araştırma öncesi çocuklarla bireysel görüşmeler yapılarak renklere yönelik nitel bir sonuç ortaya konulması ve nötr olarak ele alınan renklerin de değerlendirmesinin yapılması önerilmektedir.
- Çalışmanın yapıldığı okullardaki mekanların sınırlılığı ve araştırma sürecinin uzaması ihtimali sebebiyle, tüm çizimler sınıflarda toplu olarak yaptırılmış ve bu durum araştırmanın bir sınırlılığı olarak ele alınmıştır. İlerde yapılacak çizim temelli çalışmalarda çocukların akran etkileşimini tamamen ortadan kaldırmak amacıyla bireysel çizim yaptırılması önerilmektedir.

Extended Summary

The research was designed to determine whether gender stereotypes have an effect on the girl-boy drawings of five-year-old children. The research study group consists of 41 (19 girls, 22 boys) children studying in a kindergarten in Ankara. Data were collected from the children in two stages. In the first stage, the children were given the instruction "draw me a girl who is playing a game, you can use the colors you want" and when the children finished their drawing, each child told the researcher what they drew. The second stage was carried out one week later. At this stage, the children were given the instruction "Draw me a boy who is playing a game, you can use whatever colors you want" and when the children finished their drawings, each child told the researcher what they drew. The drawings obtained within the scope of the research were examined by the researcher. For the analysis of the colors used in the drawings, A study of Özaslan, Aydoğan ve Gültekin Akduman (2018) was taken as the basis and children's drawings were analyzed by categorizing pink/ purple as the color for girls and blue as the color for boys. The toys used in the drawings were categorized based on the findings of Devis and Hines' (2020) meta-analysis study on the effect of gender on toy preferences, Stagnitti et al. (2010) and Carter and Levy' (1988) toy studies (see Table 1).

Considering the developmental characteristics of five-year-old children in drawing, a particular color preference is not expected in their drawings, but when the findings of this study are examined, it is seen that the colors that girls use when they start drawing are mostly pink and purple. The body line created when drawing a girl (47%) and the body line created when drawing a boy (48%) are similar in pink/purple color. When girls started drawing, they also used pink/purple in boys' drawings, but this color use did not continue in the clothing color. While 63% of the girls used pink-purple colors in their drawings of girls' clothes, pink and purple colors were not included in the clothes drawn for boys ($\chi^2:10.13/4.47$ p:00/.03 ($p<.05$)). While girls did not use pink/ purple colors in drawing/painting clothes for boys, they used the color blue in girls' clothes, albeit slightly (6%). While boys mostly used pink/ purple/red/blue colors when drawing girls (both in body lines and clothes drawing/ painting), they did not include pink and purple colors in boys' drawings, even when creating body lines. When drawing boys, the color blue was mostly used with a rate of 41%. The color green was the second most used color with 18%. Girls mostly used blue-green colors when drawing boys' clothes, with a rate of 52%. However, the blue-green colors used for boys did not create a significant difference in terms of gender in the chi-square analysis. When the child figure pictures drawn by the children in this study are examined in terms of 'colour', it can be said that traces of gender stereotypes can be seen. The fact that pink/purple is attributed to girls in five-year-old children's drawings suggests that children attribute sexist meaning to colors. Although toys are divided into girls' and boys' toys in stores, all toys are for all children. The girls in this study stayed away from sexist prejudices in their play/toy drawings. Drawings made by girls:

- Only 5% of the 'drawings of girl figures at play' included a 'doll', which is categorized as a girl's toy. 5% included 'train/helicopter/car', which are categorized as boys' toys.
- For 'drawings of girl figures at play', the swing/slide was drawn the most, with a rate of 37%. The same ratio can be seen in the drawings of boys playing.
- The second most preferred toy in the 'drawings of boy figures at play' drawings was the 'ball'.
- Only 10.5% of the drawings of boys playing included 'train/helicopter/car', which are categorized as boys' toys. The baby was not included in the boy drawings.

When the drawings of both girl and boy figures at play are evaluated in general, it is seen that neutral toys are mostly drawn in the drawings and the same toys are attributed to girls and boys at similar rates. In the drawings made by boys:

-In the 'drawing of girl figures at play' the first places are swing/slide, hopscotch/hide and seek and ball. While vehicles such as dinosaurs, rockets/helicopters/cars were also drawn in girls' games, 'doll', which is in the girls' toy category, was drawn with only 13%.

- In the 'drawing of boy figures at play' the first places are rocket/helicopter/car, swing/slide and ball. In one drawing, a doll is also drawn as a boy's toy.

When the drawings of both girl and boy figures at play are evaluated in general, it is seen that neutral toys are mostly drawn in the drawings, similar toys are attributed to girls and boys, but rocket/helicopter/car toys are more heavily featured in boys' drawings ($\chi^2:4.65$ p:03 ($p<.05$)). While girls were drawing, they paired boys and girls with outdoor play at the same rate (79%), regardless of gender. This situation is little bit different in boys' drawings. Although boys drew more outdoor games as a percentile while drawing but no significant difference was found as a result of the chi-square analysis. Although children's other choice as a place to play is home, this rate remains very low in both girls' and boys' drawings.

Kaynaklar

- Abeles, H. F. & Porter, S. Y. (1978). The sex-stereotyping of musical instruments. *Journal of Research in Music Education*, 26, 65-75.
- Alabay, E., & Özdemir, G. (2020). 36-72 aylık çocukların mesleklere yönelik oluşturdukları toplumsal cinsiyet algıları. *Turkish Studies*, 15(1), 13-29.
- Al-Rasheed, A. S. (2015). An experimental study of gender and cultural differences in hue preference. *Frontiers in Psychology*, 6, 1-5.
- Arıcı, B. (2010). Resim, psikoloji ve çocuğun dünyasında resim. *Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık Dergisi*, 2(19), 15-22.
- Alsop, G. (2021). *The effect of work-attire on perceptions of competency of women in the workplace*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. University of Canterbury.
- Aydilek-Çiftçi, M. & Özgün, Ö. (2011). Okul öncesi dönemdeki çocukların oyuncak tercihlerinin ve akran etkileşimlerinin ebeveyn cinsiyet rolleri algısı bağlamında incelenmesi. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 3, 2246-2261.
- Ayan, S. & Memiş, U. A. (2012). Erken çocukluk döneminde oyun. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 14(2), 143-149.
- Bağçeli Kahraman, P., & Özdemir, H. (2019). Resimli çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelenmesi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 13(27), 64-85.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Prentice Hall.
- Baran, G. (1995). *Ankara'da bulunan çocuk yuvalarında kalan 7-11 yaş grubu çocuklarda cinsiyet rolleri ve cinsiyet özellikleri kalıp yargılarının gelişimi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Batmaz, Ö. (2021). Resimli çocuk kitaplarındaki toplumsal cinsiyet eşitliğine bir bakış. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 1-18.
- Block, J. H. (1983). Differential premises arising from differential socialization of the sexes. *Child Development*, 54, 1335-1354.

- Bonnardel, V., Beniwal, S., Dubey, N., Pande, M., & Bimler, D. (2017). Gender difference in color preference across cultures: An archetypal pattern modulated by a female cultural stereotype. *Color Research and Application*, 43, 1-15.
- Campbell, A., Shirley, L., & Candy, J. (2004). A longitudinal study of gender-related cognition and behavior. *Developmental Science*, 7, 1-9.
- Can, G. (2005). *Gelişim ve öğrenme*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Carter, D. B. & Levy, G. D. (1988). Cognitive aspects of early sex-role development: the influence of gender schemas on preschoolers' memories and preferences for sex-typed toys and activities. *Child Development*, 59(3), 782-792.
- Chiu, S. W., Gervan, S., Fairbrother, C., Johnson, L. L., Owen-Anderson, A. F. H., Bradley, S. J., & Zucker, K. J. (2006). Sex-dimorphic color preference in children with gender identity disorder: A comparison to clinical and community controls. *Sex Roles*, 55, 385-395.
- Cook, J.L. & Cook, G. (Ed.). (2005). Becoming who we are: The development of self, gender and morality. *In Child development principles and perspectives*. (p. 366-422). Pearson.
- Coyne, S. M., Rogers, A., Shawcroft, J., & Hurst, J. L. (2021). Dressing up with Disney and make-believe with Marvel: The impact of gendered costumes on gender typing, prosocial behavior, and perseverance during early childhood. *Sex Roles*, 85, 1-12.
- Cunningham, S. J., & Macrae, C. N. (2011). The colour of gender stereotyping. *British Journal of Psychology*, 102(3), 598-614.
- Cüceloğlu, D. (2006). *İnsan ve davranışı* (15.Baskı). Remzi Kitabevi.
- Dağlıoğlu, H. E., & Deniz, Ü. (2011). Okul öncesi dönem çocuklarının insan figürü çizimlerinin gelişimsel açıdan cinsiyete göre incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(35), 16-30.
- Davis, S. (2003). Sex stereotypes in commercials targeted toward children: A content analysis. *Sociological Spectrum*, 23, 407-424.
- Del Giudice, M. (2012). The 20th century reversal of pink-blue gender coding: A scientific urban legend? [Letter to the Editor]. *Archives of Sexual Behavior*, 41, 1321-1323.
- Doni, E. (2020). Exposing preschool children to counterstereotypical professional role models using audiovisual means: a small study in a preschool in Greece. *Early Childhood Education Journal*, 49, 295-302.
- Dökmen, Y, Z. (2015). *Toplumsal cinsiyet* (6. Baskı). Remzi Kitabevi.
- Eisenberg, N., Murray, E., & Hite, T. (1982). Children's reasoning regarding sex-typed toy choices. *Child Development*, 53, 81-86.
- Eisenberg, N., Tryon, K., & Cameron, E. (1984). The relation of preschoolers' peer interaction to their sex-typed toy choices. *Child Development*, 55, 1044-1050.
- Erdoğan, S., Haktanir, G., Köksal-Akyol, A., & Çakır-İlhan, A. (2004). Oyun oynamak istediğim yer: Altı yaşındaki çocukların resimleri üzerinde bir inceleme (I want to play a game in the place I want to play: A review of pictures by six-year-olds). In Proceedings of Meeting and Conference of the World Council (pp. 285-299).
- Fagot, B. I., & Leinbach, M. D. (1993). Gender-role development in young children: From discrimination to labelling. *Developmental Review*, 13, 205-224.
- Fine, C. (2016). <https://pursuit.unimelb.edu.au/articles/toys-for-girls-and-boys-show-gender-stereotypes-at-play>
- Fraenkel, J.R. & Wallen, N.E. (2006). *How to design and evaluate research in education*. McGraw-Hill International Edition.

- Franklin, A., Bevis, L., Ling, Y., & Hurlbert, A. (2010). Biological components of colour preference in infancy. *Developmental Science*, 13, 346-354.
- Freeman, N. (2007). Preschoolers' perceptions of gender appropriate toys and their parents' beliefs about genderized behaviors: Miscommunication, mixed messages, or hidden truths? *Early Childhood Education Journal*, 34, 357-366.
- Friedman, C. K., Leaper, C. & Bigler, R. S. (2007). Do mothers' gender-related attitudes or comments predict young children's gender beliefs? *Parenting: Science and Practice*, 7(4), 357-366.
- Goldstein, R. (1994). *Toys, play, and child development*. Cambridge University Press.
- Gökdağ, R. (2011). Sosyal biliş. S. Ünlü (Ed.), *Sosyal Psikoloji-I* (s.42- 43), Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Güder, S., & Alabay, E. (2016). 3-6 yaş arasındaki çocukların oyuncak tercihlerinin toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 91-111.
- Güney, O. (2012). 5-6 yaş çocuklarında algılanan cinsiyet kalıp yargılarına ilişkin ebeveyn beklentileri ile oyuncak tercihleri arasındaki ilişki [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Maltepe Üniversitesi.
- Hall, J. (2012). Gender issues in mathematics: an ontario perspective. *Journal of Teaching and Learning*, 8(1), 59-72.
- Halpern, D., Penbow, C., Geary, D., Gur, R., Shibley Hyde, J. & Gernsbacher, M. (2007). The science of sex differences in science and mathematics. *Psychological Science in the Public Interest*, 8(1), 1-51.
- Halverson C, F., & Waldrop, M. F. (1973). The relations of mechanically recorded activity level to varieties of preschool play behaviour. *Child Development*, 44, 678-681.
- Harrison, A. C. & O'Neill, S. A. (2003). Preferences and children's use of gender stereotyped knowledge about musical instruments: making judgements about other children's preferences. *Sex Roles*, 49, 389-400.
- He, W., Zhang, Y., Zhu, J., Xu, Y., Yu, W., Chen, W., ... Wang, W. (2011). Could sex difference in color preference and its personality correlates fit into social theories? Let Chinese university students tell you. *Personality and Individual Differences*, 51(2), 154-159.
- Helman, C. (1990). *Culture, health and illness: an introduction for health professionals* (2nd ed.). John Wright.
- Hogben, M. & Byrne, D. (1998). Social learning theory on human sexuality. *The Journal of Sex Research*, 35(1), 58-71.
- Hurlbert, A. C., & Ling, Y. (2007). Biological components of sex differences in color preference. *Current Biology*, 17(17), 623-625.
- Hyde, J. & Mertz, J. (2009). Gender, culture, and mathematics performance. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 106(22), 8801-8807.
- Jadva, V., Golombok, S., & Hines, M. (2010). Infants' preferences for toys, colors and shapes: Sex differences and similarities. *Archives of Sexual Behavior*, 39, 1261-1273.
- Kahlenberg, S., & Hein, M. (2010). Progression on Nickelodeon? Gender-role stereotypes in toy commercials. *Sex Roles*, 62, 830-847.
- Karasar, N. (2004). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayıncılık.
- Karaman, Y., & Köksal Akyol, A. (2011). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların yaptıkları resimlerde oyuncak çizimlerinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(3), 277-296.
- Kaynak, D., & Aktaş, E. (2017). Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri. *Ekev Akademi Dergisi*, (72), 67-86.
- Koppitz, E. M. (1968). *Psychological evaluation of children's human drawings*. New York: Crune and Stratton.

- Köseler, F. (2009). *Okul öncesi öykü ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet olgusu* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi.
- Krishna, S., Thomas, T., & Sreekumar, S. (2024). Gendered parenting and gender role attitude among children. *Culture & Psychology*. <https://doi.org/10.1177/1354067x241285338>.
- Landreth, G., & Homeyer, L. (2021). Play as the language of children's feelings. In *Play from birth to twelve* (pp. 193-198). Routledge.
- Lamm, H., Schmidt, R. W. & Trommsdorff, G. (1976). Sex and social class as determinants of future orientation (time perspective) in adolescents. *Journal of Personality and Social Psychology*, 34(3), 317-326.
- Langlois, J. H. & Downs, A. C. (1980). Mothers, Fathers, and Peers as Socialization Agents of Sex-Typed Play Behaviors in Young Children. *Child Development*, 51(4), 1237-1247.
- LEGO, (2021). <https://www.lego.com/en-us/aboutus/news/2021/september/lego-ready-for-girls-campaign>
- Liebert, R. M., Wicks-Nelson, R. & Kail, R. V. (1986). *Developmental psychology*. Prentice Hall.
- LoBue, V., & DeLoache, J. S. (2011). Pretty in pink: The early development of gender-stereotyped colour preferences. *British Journal of Developmental Psychology*, 29, 656-667.
- Martin, C. L. & Ruble, D. (2004). Children's search for gender cues: cognitive perspectives on gender development. *Current Directions in Psychological Science*, 13(2), 67-70.
- Malchiodi, A. C. (1998). *Çocuk resimlerini anlamak*. Epsilon Yayınevi.
- MacNaughton, G. (1995). *The power of mum. Gender and power at play*, 2, (AECA Resource Book Series 2). Canberra: Australian Early Childhood Association.
- Morawska, A. (2020). The effects of gendered parenting on child development outcomes: A systematic review. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 23, 553-576.
- Novelle, A. D. (2010). Pourquoi les garçons n'aiment pas le rose? Pourquoi les filles préfèrent Barbie à Batman? *Genre et Socialisation de l'enfance à l'âge Adulte*, 25-40.
- Onur, B. (2000). *Gelişim psikolojisi*. İmge Yayınevi.
- Özaslan, H., Aydoğan, Y. & Gültekin Akduman, G. (2018). Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet rollerine ilişkin algılarının incelenmesi. *İnsan Hak İhlalleri ve sosyal Tramvalar*. HEGEM Yayınları.
- Özçelik, T., & Şahin, M. K. (2023). Erken çocukluk dönemi toplumsal cinsiyet rollerinin şekillenmesinde aile tipi, kardeş ve arkadaşların rolü. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 10(2), 57-67.
- Özdemir, E. (2006). *Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılarının incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Özkan, B. (2009). *Okul öncesi dönem 5-6 yaş çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Öztaş, N. (2007). *4-12 yaş grubu öğrencilerinin resimlerinde figür kullanımı, figürlerin mekan ve elemanlar içindeki özellikleri, renk, leke ve çizgisel kullanımı bakımından değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Padovani, C.E.Q. (2009). *An investigation of the effects of portable play equipment to increase physical activity levels of preschool children*. [Unpublished doctoral dissertation]. Florida State University.
- Peretti, P. O. & Sydney, T. M. (1984). Parental toy choice stereotyping and its effects on child toy preference and sex-role typing. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 12(2), 213-216.
- Perry, D. G., White, A. J., & Perry, L. C. (1984). Does early sex typing result from children's attempts to match their behaviour to sex role stereotypes? *Child Development*, 55, 2115-2121.

- Pianta, R. C., & Longmaid, K. (1999). Attachment-based classifications of children's family drawings: Psychometric properties and relations with children's adjustment in kindergarten. *Journal of Clinical Child Psychology*, 28(2), 244-255.
- Pitcher, E.G., & Schultz, L. H. (1985). *Boys and girls at play: The development of sex roles*. Bergin & Garvey Inc.
- Pomerleau, A., Bolduc, D., Malcuit, G., & Cossette, L. (1990). Pink or blue: Environmental gender stereotypes in the first two years of life. *Sex Roles*, 22, 359-367.
- Poyraz, H. (2003). *Okul öncesi dönemde oyun ve oyuncak*. Anı Yayıncılık.
- Raag, T., & Rackliff, C. L. (1998). Preschoolers' awareness of social expectations of gender: Relationships to toy choices. *Sex Roles*, 38(9/10), 685-700.
- Ruble, D. N., Taylor, L. J., Cyphers, L., Greulich, F. K., Lurye, L. E., & Shrout, P. E. (2007). Effect of gender constancy on age-related changes in gender beliefs. *Child Development*, 78, 1121-1136.
- Seçgin, F., & Kurnaz, Ş. (2015). Sosyal bilgiler dersinde toplumsal cinsiyet etkinliklerinin öğrencilerin algı ve tutumlarına etkisi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5, 24-38.
- Solomon, M., ve Schopler, J. (1982). Self-consciousness and clothing. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 8(3), 508-514.
- Sorokowski, P., Sorokowska, A., & Witzel, C. (2014). Sex differences in color preferences transcend extreme differences in culture and ecology. *Psychonomic Bulletin & Review*, 21(5), 1195-1201.
- Stagnitti, K., Rodger, S., & Clarke, J. (2010). Determining gender-neutral toys for assessment of preschool children's imaginative play. *Australian Occupational Therapy Journal*, 44(3), 119-131.
- Şahin, D., & Özaydınlı, B. (2023). TÜBİTAK resimli çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36(1), 255-285.
- Şirvanlı Özen, D. (1992). *Annenin çalışma durumu ve ebeveynin benimsediği cinsiyet rolü değişkenlerinin çocuğun cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılarının gelişimi üzerindeki rolleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Taylor, C., Schloss, K., Palmer, S. E., & Franklin, A. (2013). Color preferences in infants and adults are different. *Psychonomic Bulletin & Review*, 20(5), 916-922.
- Temellioğlu, Ş. H. (2022). *Çocuk Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Rollerini* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Unicef (2005). Gender Achievements And Prospects in Education: The Gap Report. <http://www.ungei.org/gap/gap.html>
- Unlü, A. (2012). *Bazı değişkenlere göre okul öncesi çocuklarının cinsiyet rolü davranışlarının incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Willems, M. (2021). Are gender neutral toys really best for kids? *TOYS Journal*.
- Wong, W. I., & Hines, M. (2015). Preferences for pink and blue: The development of color preferences as a distinct gender-typed behavior in toddlers. *Archives of sexual behavior*, 44, 1243-1254.
- Yağan Güder, S. & Alabay, E. (2016). 3-6 yaş arasındaki çocukların oyuncak tercihlerinin toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi. *Journal of Kırşehir Education Faculty*, 17(2), 91-111.
- Yağan Güder, S., & Güler Yıldız, T. (2016). Okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algılarında ailenin rolü. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2), 424-446.
- Yao, V. (2022). Why should toys be marketed as gender neutral? *International Journal of Social Science and Education Research*, 5(3), 561-564.
- Yavuzer, H. (2017). *Çocuk psikolojisi* (40. Basım). Remzi Kitabevi.

- Yavuzer, H. (1995). *Yaygın anne-baba tutumları. Ana-baba okulu*. Remzi Kitapevi
- Yılmaz, O. (2016). Çocuk kitaplarında bulunması gereken özellikler. T. Şimşek (Ed.), *Okul Öncesinde Çocuk Edebiyatı ve Medya* (s. 56-57). Grafiker.
- YouGov, (2017). <https://today.yougov.com/politics/articles/19919-boys-toys-are-seen-more-universal-girls-toys>
- Zemach, I., Chang, S., & Teller, D. Y. (2007). Infant color vision: Prediction of infants' spontaneous color preferences. *Vision research*, 47(10), 1368-1381.
- Zosuls, K. M., Ruble, D. N., Tamis-LeMonda, C. S., Shrout, P. E., Bornstein, M. H., & Greulich, F. K. (2009). The acquisition of gender labels in infancy: Implications for gender-typed play. *Developmental Psychology*, 45, 688-701.

Makale Bilgisi:

Etik Kurul Kararı: Etik Kurul Kararı mevcuttur. (Bitlis Eren Üniversitesi, Etik İlkeleri ve Etik Kurulu, 2023/06-01 ve E.3767 sayılı kararı).

Hakem Değerlendirmesi: Çift taraflı kör hakemlik - dış bağımsız.

Benzerlik Taraması: Yapıldı -

Destekleyen Kurum / Kuruluşlar: Herhangi bir kurum / kuruluştan destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması: Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkı Oranı: Birinci Yazar: % 100.

Article Information:

Ethics Committee Approval: There is the Ethics Committee Approval. (Bitlis Eren University, Ethical Principles and Ethics Committee, decision numbered 2023/06-01 and E.3767).

Peer-review: Double-blind - externally peer-reviewed.

Plagiarism Checks: Yes -

Supporting-Sponsor Institutions or Organizations: No support was received from any institution / organization.

Conflict of Interest: No conflict of interest.

Author Contribution Percentage: First Author: 100 %